

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 2 grudnia 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. zobowiązał W. P. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2021 r. do 28 lutego 2021 r. oraz od 1 maja 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. w kwocie głównej 6 203,52 zł oraz odsetek ustawowych za opóźnienie, naliczonych za okres od 26 lutego 2021 r. do dnia wydania decyzji w kwocie 170,27 zł. /decyzja k.247 – 247 odwrót/

W dniu 5 stycznia 2022 r. W. P. złożyła odwołanie od powyższej decyzji. W treści odwołania wskazała, że w okresach wskazanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych posiadała status ucznia w szkole (...), a co istotne, przekładała stosowne zaświadczenia o kontynuowaniu nauki. Wniosła o anulowanie zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 lutego 2021 r. do 28 lutego 2021 r. oraz od 1 maja 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. /odwołanie k.3/

W odpowiedzi na odwołanie pełnomocnik organu rentowego wniósł o jego oddalenie. /odpowiedź na odwołanie k.4 – 4 odwrót/

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W. P. urodziła się (...) /okoliczność bezsporna/

Począwszy od 10 lutego 2002 r. odwołująca była uprawniona do renty rodzinnej po zmarłej matce. /okoliczność bezsporna/

Od momentu uzyskania prawa do renty rodzinnej wnioskodawczyni była regularnie pouczana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych o obowiązku ciążyącym na osobach pobierających rentę rodzinną po ukończeniu 16 roku życia, tj. o obowiązku poinformowania organu rentowego o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły-uczelni, a jeżeli uczy się nadal to do nadesłania zaświadczenia z szkoły-uczelni z podaniem terminu programowego jej ukończenia. Ponadto w doręczanych wnioskodawczyni decyzjach była informacja, iż osoba, która nienależnie pobrała świadczenia zobowiązana jest do ich zwrotu oraz definicja nienależnie pobranego świadczenia. /okoliczność bezsporna/

W dniu 4 września 2020 r. wnioskodawczyni została przyjęta do Publicznego Zaocznego Liceum Ogólnokształcącego dla Dorosłych (...) w Ł.. Przewidywany termin zakończenia nauki określono na styczeń 2022 r. /zaświadczenie k.223 akt ZUS/

Decyzją z dnia 12 stycznia 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. przeliczył W. P. rentę od 1 grudnia 2000 r. tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. W treści decyzji wskazano, że świadczenie przysługuje W. P. do dnia 31 sierpnia 2021 r., pod warunkiem nauki. /decyzja k.225 – 226 odwrót akt ZUS/

W. P. była obecna na zajęciach w następującym wymiarze:

- we wrześniu 2020 r. – o godzin obecności na 38 możliwych.
- w październiku 2020 r. – 10 godzin obecności na 37 możliwych.
- w listopadzie 2020 r. - o godzin obecności na 38 możliwych.
- w grudniu 2020 r. – 26 godzin obecności na 29 możliwych.
- w styczniu 2021 r. - o godzin obecności na 10 możliwych.

/informacja k.239 akt ZUS/

W dniu 31 stycznia 2021 r. W. P. została skreślona z listy słuchaczy. /zaświadczenie k.235 akt ZUS/

W dniu 1 lutego 2021 r. wnioskodawczyni została ponownie przyjęta do Publicznego Zaocznego Liceum Ogólnokształcącego dla Dorosłych (...) w Ł.. Przewidywany termin zakończenia nauki określono na sierpień 2022 r. /zaświadczenie k.228 akt ZUS/

Decyzją z dnia 13 września 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. przeliczył W. P. rentę od 1 września 2021 r. tj. od daty przeliczenia świadczenia. W treści decyzji wskazano, że świadczenie przysługuje W. P. do dnia 30 września 2021r., pod warunkiem nauki./decyzja k.225 – 226 odwrót akt ZUS/

W. P. była obecna na zajęciach w następującym wymiarze:

- w lutym 2021 r. – 0 godzin obecności na 38 możliwych.
- w marcu 2021 r. – 2 godziny obecności na 38 możliwych.
- w kwietniu 2021 r. - 20 godzin obecności na 20 możliwych.
- w maju 2021 r. – 0 godzin obecności na 40 możliwych.
- w czerwcu 2021 r. - 0 godzin obecności na 16 możliwych.

Z uwagi na obowiązki zawodowe, wnioskodawczyni w ogóle nie brała udziału w zajęciach w lutym, maju oraz czerwcu 2021 r. /informacja k.239 akt ZUS, przesłuchanie wnioskodawczyni – e-protokół rozprawy z dnia 24 maja 2022 r. zapis 00:09:03 – 00:09:16 w związku z jej informacyjnymi wyjaśnieniami zapis 00:01:01 – 00:07:47 - płyta CD k.23/

Warunkiem zaliczenia semestru w ww. szkole jest obecność słuchacza na 50% zajęć, trzy oceny oraz zaliczenie wszystkich egzaminów semestralnych./okoliczność bezsporna/

W dniu 31 sierpnia 2021 r. W. P. została skreślona z listy słuchaczy. /zaświadczenie k.236 akt ZUS/

W dniu 1 września 2021 r. wnioskodawczyni została ponownie przyjęta do Publicznego Zaocznego Liceum Ogólnokształcącego dla Dorosłych (...) w Ł.. Przewidywany termin zakończenia nauki określono na styczeń 2023 r. /zaświadczenie k.233 akt ZUS/

Decyzją z dnia 26 listopada 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. wznowił W. P. wypłatę renty od 1 października 2021 r. tj. od miesiąca ,w którym zgłoszono wniosek. W treści decyzji wskazano ,że świadczenie przysługuje W. P. do dnia 31 stycznia 2022 r. , pod warunkiem nauki. /decyzja k.243 – 244 odwrót akt ZUS/

Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie dowodów z ww. dokumentów, których strony nie kwestionowały, a także na podstawie zeznań wnioskodawczyni, które znalazły potwierdzenie w złożonej dokumentacji. W toku postępowania wnioskodawczyni nie kwestionowała matematycznych wyliczeń organu rentowego co do wysokości nienależnego świadczenia.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie w przeważającej części okazało się niezasadne i podlegało oddaleniu.

Zgodnie z treścią art.138 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 1270) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ustawy uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. (art.138 ust.2 punkt 1 ww. ustawy).

Stosownie do treści art.130 ust.1 powołanej ustawy świadczenia wypłaca się za miesiące kalendarzowe w dniu ustalonym w decyzji organu rentowego jako termin płatności świadczenia.

Zgodnie z art.65 ust.1 ww. ustawy renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Do renty rodzinnej uprawnieni są m. in. dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione (art.67 ust.1 punkt 1). Dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w punkcie 1 lub 2 (art.68 ust.1ww ustawy).

Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów (art.68 ust. 2 ww. ustawy).

Podstawowe znaczenie w przedmiocie zachowania prawa do renty ma ustalenie czy uczeń (student) w rzeczywistości kontynuuje naukę, czyli czy nauka jest rzeczywiście pobierana, gdyż funkcją renty rodzinnej jest zapewnienie dziecku ochrony ubezpieczeniowej przez wypłatę określonego świadczenia w okresie gdy nadal się uczy. Pojęcie „nauki w szkole” nie może być rozumiane dowolnie. Nie jest pobieraniem nauki w szkole samo uzyskanie statusu ucznia, konieczne jest realne wypełnianie tej roli (uczestnictwo w zajęciach, podchodzenie do egzaminów, zaliczeń, przedkładanie wymaganych prac).

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż wnioskodawczyni była uprawniona do renty rodzinnej po zmarłej matce, ukończyła 16 lat w dniu (...), zatem by otrzymywać rentę rodzinną, musiała wykazać, że kontynuuje naukę.

Zebrany w niniejszej sprawie materiał dowodowy wskazuje, że w spornych okresach wnioskodawczyni wprawdzie formalnie była słuchaczem Publicznego Zaocznego Liceum Ogólnokształcącego dla Dorosłych (...) w Ł., to jednak z całą pewnością w lutym, maju oraz czerwcu 2021 r. nie kontynuowała nauki, bowiem w ogóle nie była obecna na zajęciach, co ostatecznie skutkowało jej skreśleniem z listy słuchaczy w dniu 31 sierpnia 2021 r.

Podkreślić w tym miejscu należy, że wnioskodawczyni została poinformowana, iż renta rodzinna przysługuje pod warunkiem kontynuowania nauki oraz o tym, iż o zaprzestaniu nauki powinna powiadomić Zakład Ubezpieczeń Społecznych, czego nie uczyniła.

Analiza zebranego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, że wolą ubezpieczonej nie było kontynuowanie nauki. Ubezpieczona miała świadomość, że renta rodzinna przysługuje jej pod warunkiem kontynuowania nauki, a wskazuje na to nie tylko treść wydawanych w stosunku do niej decyzji, ale także samo jej zachowanie w latach poprzednich (po skreśleniu z listy słuchaczy wnioskodawczyni niezwłocznie tj. następnego dnia ponownie zapisywała się do szkoły).

Zaznaczyć należy, że od sytuacji zaprzestania nauki należy odróżnić jej kontynuowanie, choć z brakiem pozytywnych rezultatów, czy też powtarzaniem roku, czyli sytuację gdy uczeń chce się kształcić, ale nauka nie daje efektów lub brak w niej postępów, ale takie okoliczności nie zaistniały w niniejszej sprawie.

Przez określenie w art.68 ust.1 punkt 2 ww. ustawy, iż renta rodzinna przysługuje dziecku po ukończeniu 16 roku życia do ukończenia nauki w szkole należy rozumieć jako nie tyle formalny status ucznia (studenta) ale realne wypełnianie tej roli stosownie do regulaminu studiów – uczestniczenie w zajęciach, podchodzenie do egzaminów. Nie mieści się w tym pojęciu, takie postępowanie ucznia (studenta) które polega na zapisywaniu się do kolejnych szkół,

bez uczestnictwa w całości lub części zajęć, niepodchodzenie do egzaminów. Takie zachowanie ucznia nie realizuje celu renty rodzinnej jakim jest umożliwienie mu zdobycia odpowiedniego wykształcenia i nabycia kwalifikacji a w konsekwencji uzyskaniu zdolności do samodzielnego utrzymania.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 lutego 2012 roku, (I UK 471/12, Legalis nr 720051) wyjaśnił, iż „samo formalne legitymowanie się statusem ucznia jest niewystarczające do uznania, że taka osoba kontynuuje naukę jeżeli nie wykonuje faktycznie obowiązków objętych programem nauczania”. Stanowisko takie zostało również wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 5 lipca 2012 roku (I UK 65/12) i z dnia 3 sierpnia 2012 roku (I UK 96/12).

Reasumując - w okresach od 1 lutego 2021 r. do 28 lutego 2021 r. oraz od 1 maja 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. wnioskodawczyni pobrała rentę rodzinną jako świadczenie nienależne (art.138 ust.2 punkt 1 ww. ustawy).

W toku postępowania ubezpieczona nie wykazała, aby w tym okresie pobierała jakąkolwiek naukę. Pobierała natomiast rentę rodzinną, będąc pouczona o okolicznościach powodujących brak prawa do świadczeń.

Dlatego też - stosownie do treści art.477¹⁴§1 k.p.c. – Sąd oddalił odwołanie w zakresie żądania przez organ rentowy zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Nie jest natomiast prawidłowe stanowisko ZUS w zakresie żądania odsetek od tych należności.

Zgodnie z treścią art.84 ust.1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dz.U. z 2022 r., poz.1009) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego.

Istotną kwestią jest zatem ustalenie daty wymagalności nienależnie pobranych świadczeń. Organ rentowy naliczył je od dnia wymagalności świadczenia za luty 2021 r. do dnia wydania zaskarżonej decyzji, a zatem niejako uznał, że miał prawo żądać ich zwrotu już w dacie wypłaty.

Z poglądem takim nie sposób się zgodzić. Trzeba bowiem przypomnieć, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły.

Świadczenia w myśl art.84 ww. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i art.138 ww. ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 lutego 2010 roku w sprawie I UK 210/09 (Lex nr 585713).

Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych powinien naliczać odsetki ustawowe (art.359§2 k.c.) od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Decyzję organu rentowego w zakresie odsetek liczonych od dnia 26 lutego 2021 r. do dnia wydania decyzji w kwocie 170,27 zł uznać należało zatem za nieprawidłową.

Mając na względzie powyższe, Sąd w tym zakresie na podstawie art.477¹⁴§2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że nie zobowiązał W. P. do zwrotu odsetek ustawowych za opóźnienie od wypłaconego świadczenia naliczonych za okres od dnia 26 lutego 2021 roku do dnia wydania zaskarżonej decyzji w kwocie 170,27 zł.

S.B.